

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՌԻ ԳԵՐԱԳՈՒՅՆ ՍՈՎԵՏԻ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

1947 թվի փետրվարի 9-ը հայ ժողովրդի նորագույն պատմության համբրժահիշատակ օրերից մեկն է հանդիսանում:

Ավելի քան երկու ամիս Սովետական Հայաստանի երջանիկ քաղաքացիները նախապատրաստվում էին այդ համաժողովրդական տոնին: Արևալուռ Հայաստանի ողջ աշխատավորությունը՝ բանվորները, կոլխոզնիկները, փնտելիփենցիան աշխատում էին փետրվարի 9-ը դիմավորել ժողովրդական տնտեսության, դիտության, արվեստի ասպարեզներում ձեռք բերված նորանոր նվաճումներով:

Անցել էր ավելի քան ութ տարի ռեսպուբլիկայի Գերագույն Սովետի առաջին ընտրություններից: Ստեղծագործ աշխատանքի, հոյակապ շինարարության ու վերելքի ութ տարիներ: Սովետական Կոնստիտուցիայի բոլոր արևի ճառագայթների տակ է՛լ ավելի ծաղկել ու հասակ է քաշել մեր ներստասարդ ռեսպուբլիկան, անճանաչելիորեն, փոխվել առնական է դարձել նրա դեմքը: Այդ ութ տարվա ընթացքում բարգավաճել են ռեսպուբլիկայի քաղաքներն ու գյուղերը, նոր ու հզոր վերելք են ապրել արդյունաբերությունը, գյուղատնտեսությունը, գիտությունը, արվեստը:

Այդ ութ տարիները նշանավորվեցին պատմական խոշոր փրկարարություններով: Սովետական ժողովուրդը ենթարկվեց մարդկային պատմության մեջ անօտենակ մեծագույն փորձություններից մեկին՝ գերմանաֆաշիստական մանդալների ուխտադրված հարձակմանը: Սակայն, Հայրենական Մեծ Պատերազմում սովետական անուսուրբ ժողովուրդը, հանձարեղ ստրատեգ Ստալինի ղեկավարությամբ, ցախցախեց ոչ միայն զենամական, այլև ճապոնական դավթիլներին ու սովետական այ դոճոճ հաղթանակներն ծածանմել սկսեց և՛ թշնամու որդի՝ Բեռլինի, և՛ հեռավոր Կուրդյան կղզիների վրա:

Այդ մեծ փորձության տարիներին հայ ժողովուրդը ևս լարեց իր բարոյական ու ֆիզիկական բոլոր ուժերը, և իր ջանքերը միախառնելով ողջ սովետական ժողովրդի ջանքերին, ակտիվ կերպով մասնակցեց հաղթանակի դարբնմանը, հաղթանակ, որն ապահովեց հանուր մարդկության հետպատերազմյան խաղաղ ու ստեղծարար աշխատանքը: Հայրենական պատերազմի ծանր օրերին թիկունքում աշխատող հայ ժողովրդի զավակները աշխատանքային սխրագործություններով պատվված անձնագործ աշխատանքի բաղում օրինակներ տվին: Թիկունքում հայ կանայք փոխարինեցին ռազմի դաշտ մեկնած իրենց հարազատներին ու հերոսական աշխատանքի շնորհիվ մեծապես օժանդակեցին գյուղատնտեսության և արդյունաբերության առաջընթացին: Պատերազմի տարիներին հայ ժողովուրդը ևս մեծ զոհանքներ կրեց, բայց նա չթուլացող տեմպով շարունակեց վերելքի ուղիով առաջ մղել արդյունաբերությունն ու գյուղատնտեսությունը. արդյունաբերական նոր ձեռնարկներ երևան եկան, արտադրանքի ներ տեսակներով:

Այդ ութ տարիների ընթացքում Հայաստանի գեղադիր լեռնահովիտներում ու լայնադիր դաշտերում ծխալ սկսեցին նորանառուց շատ գործարանների երկնամերձ ծխնելույզները. ամենուրեք բարձր ու դիհնչեղ կառուցողների մուրճերի, կադետների հարկածներից միահյուսված հողագմալու երգը: Թե՛ ծաղկուն քաղաքներում, ինքուստրիայի այդ օջախներում, թե՛ Առաքատյան և Շիրակի լայնածավալ ու բոտի ոչառերում, թե՛ կապուտաչառ ու ցինջ Սևանի գետածծաղ տեղերին, թե՛ Սուրբառ ահապահ սնունդախոր ձորերում, թե՛ հոտի ընդեզում, ամեն տեղ ու ամենուրեք չլեռ սողալիս տեսան շինարարության հաղթական վերիլքի ռալեռի ուռույտը:

Այդ ութ տարիների ընթացքում ընդարձակվել ու ամեն ուղղությամբ ծավալվել է

Երևանը, Հայաստանի փնդուստրիայի այդ բաբախուն սիրտը, գեղատեսիլ վարդագույն մայրաքաղաքը. մի քանի տարի առաջ քաղաքի սահմաններից դուրս գտնվող վայրերն այսօր ծածկվել են տասնյակ նոր գործարաններով. լրիվ կամ մասամբ անցել են գործող ձեռնարկների շարքը նորակառույց շատ գործարաններ ու ֆաբրիկաներ, ինչպես օրինակ Կաբելի, Ավտոդողերի, Կոմպրեսորների, Մոտորատրոսների, Ավտոդետալի, Մահուդի, Կահույքի, Ժամացույցի և այլ գործարաններ. քաղաքի միայն Ստալինյան ուսյունը, որ ութը տարի առաջ սկսել է արտադրական ձեռնարկություն, այժմ ունի 72-ը: Մի շարք գործարաններ էլ վերակառուցվել, ընդարձակվել ու վերասարքավորվել են:

Մական Երևանը երջանիկ բաղաձուլվում չի կազմում. փոխվել է ռեսպուբլիկայի նաև մյուս քաղաքների պատկերը. դեռ հեռվից, նկատվող ծխացող Երևանահույժ ծխնեխույզների տեսարանից, արդեն զգացվում է այդ քաղաքների փնդուստրիալ սրտի հզոր բաբախումը:

Խոշոր փնդուստրիալ օջախների են վերածվել Լենինականը, Կիրովականը, Ալահ-վերդին, Ղափանը և այլ վայրեր: Գործող գործարանների շարքն են անդել գալուիտի գործարանը Լենինականում, Կորդի գործարանը Կիրովականում. Ալահվերդում հիմնականում ավարտվել է իր մեծությամբ Միութիան մեծ երկրորդը հանդիսացող Սուսեր-ֆոսֆատի գործարանը, թողարկվել է Հոկտեմբերյանի Կոնսերվի հսկա գործարանի առաջին հերթը, որն անցյալ տարում տվեց մեկ միլիոնից ավելի պայմանական տոնի պահածո, իսկ լրիվ գործարկվելուց տարեկան կտա 25 միլիոն տոնի պահածո. մոտ օրերս գործել կսկսեն Շաքարի գործարանը Սպիտակում և ուրիշ այլ գործարաններ: Հայաստանի գործարանները ներկայումս տալիս են 500 անոն արդյունաբերական արտադրանք:

Սա դեռ Հայաստանի այսօրն է, իսկ վաղը ծխալ կսկսեն հետպատերազմյան հընդամյակի հսկա նորակառույցները՝ Քաջարանի պղնձ-մոլիբդենային կոմբինատը, Ալումինիումի գործարանը, ազոտային պարարտանյութերի, հրակալուն աղյուսի, պոլիմերիացնատաի, հախճապակու, էլեկտրոլիզի, փոքր հիդրոէներգիաների և այլ շատ գործարաններ:

Վերելք է ապրում նաև գյուղատնտեսությունը. անցած ութը տարիներում նա էլ

ավելի է զինվել առաջավոր մեքենայական տեխնիկայով. 1000-ից ավելի կոմբայներ են աշխատում այսօր մեր սոցիալիստական գյուղատնտեսության դաշտերում. 38 մեքենա-տրակտորային կայաններ են սպասարկում գյուղատնտեսությանը. մեծ շահերով աճել է ցանքատարածությունը, տեխնիկական կուլտուրաների՝ բամբակի, ծխախոտի և այլն. մշակույթը. խաղողի այգիների տարածությունը անցել է 16 հազար հեկտարից. միայն 1946 թվին կոլտնդնիկները տնկել են 1000 հեկտարից ավելի նոր խաղողի այգիներ: Ենորհիվ նոր ագրոտեխնիկայի կիրառման զգալիորեն բարձրացել է բերքատվությունը:

Հատկապես մեծ ծավալ են ընդունել ջրառուգման աշխատանքները. տասնյակ հազարավոր հեկտար ջրազուրկ ու ամալի տարածություններ այսօր ծածկվել են փարթամ այգիներով, տեխնիկական կուլտուրաների ցանքներով. միայն Հայրենական պատերազմի տարիներին ոռոգելի են դարձվել 18 հազար հեկտար տարածություն. դարերով պապակած հողի մարմինը ցանցվել է այսօր բազմաթիվ մանր ու խոշոր ջրանցքներով, որոնք արդենատար երակների նման կենսահույթ են ներարկում, կյանքի կոչելով նրան: Զրառուգումը նախառնուցիկում Հայաստանում հանդիսացել է ամենազգվարին խնդիրը և եթե այն ժամանակներն այդ ասպարեզում աշխատում էին միայն երկու մասնագետ, ապա անցյալ տարում աշխատում էին 355 մասնագետ:

Զրառուգման հարցերը սերտ կերպով շաղկապվում են հիդրոէներգետիկայի հետ: Սեանի, այս բնական վիթխարի ջրամբարի, դարերով կուտակված ջրերն այսօր կրկնակի կիրառություն են գտնում. մի կողմից Սեանից բխող Զանգվի սահանքներում կուտակված անսպառ հիդրոէներգիան կյանք է հաղորդում մեր գործարաններին ու ողողում մեր քաղաքներն ու գյուղերը լույսերի հեղեղով, մյուս կողմից նրա ջրերով իրենց ծառայն են հագեցնում մեր դաշտերը: Զքնաղ Սեանը, կասկադի սանդուխներից դահալի-ժորեն ներքև սլանալով, ողջ Հայաստանը ողողելու է էծանագին հիդրոէներգիայի ահռելի պաշարներով: Դեռ լրիվ չօգտագործված վիթխարի սլաք ունի Սեանը. նրա բոլոր հիդրոէկայանները միասին տարեկան արտադրելու են երկու և կես միլիարդ կիլովատտամ էլեկտրական էներգիա: Այդ վիթխարի ուժի մասին գաղափար կազմելու համար բավական է հիշել, որ եթե այդ կայանների կա-

տարած աշխատանքը մարդկային ուժով կատարվելու, օրական անհրաժեշտ կլինե՞ր 17 միլիոնից ավելի բանվոր: Այդ կայաններից աշխատում են Երևանի ու Քանաքեռի կայանները: Ներկայումս խոշոր աշխատանքներ են ծավալվել կասկադի երկու կայաններում՝ Լճախին, որը կառուցվում է գետնի տակ, 60 մետր խորությամբ և յուր տեսակի մեջ առաջինն է աշխարհում և Գյումուշի, որը կասկադի ամենամեծ կայանն է ու ՍՍՌՄ-ում կառուցված ու կառուցվող լեռնային հիդրոէլեկտրակայանների մեջ ամենախոշորագույնը: Լճախի հիդրոէլեկտրակայանը շահագործման պիտի հանձնվի այս տարվա վերջին: Բացի այս խոշոր հիդրոէլեկտրակայաններից, առաջ է տարվում նաև մանր հիդրոէլեկտրակայանների կառուցումը: Օգտագործվում են Հայաստանի լեռնազետակների, սրբնթաց լեռնավտակների, արագահոս առվակների ու սահանքավոր ջրանցքների հիդրոէներգիան: Երևանի Գյուլգործիքների գործարանը արդեն յուրացրել է փոքրիկ հիդրոէլեկտրակայանների արտադրությունը և անցյալ տարում թողարկել է 30 միլիոնի: Այս էլեկտրակայանները աշխատում են ավտոմատիկոնին, առանց սպասարկող անձնակազմի և բռնում են ընդամենը ութ քառակուսի մետր տարածություն ու պահանջում են այնքան ջուր, որքան ամենապարզ ջրաղացը: Այդպիսի միլիոնավորներ այժմ հաջողությամբ աշխատում են Ալավերդու Ահնիձոր, Մարց գյուղերում, Բասարգեշարի շրջանի Մեծ Մազրա գյուղում և հինգ այլ վայրերում: Այս տարի ռեսպուբլիկայի կոլեկտիվները կառուցելու են ևս այդպիսի 15 փոքր հիդրոէլեկտրակայաններ:

Արմատապես փոխվել է և հայ գյուղի դեմքը: Մեր մոտիկ անցյալի գրողների նկարագրած խուլ ու խավար գյուղը պատմության պիրկն է անցել անդամ: Սովետական իշխանության տարիներին վերածնվել, ծաղկել ու անձանաշելիորեն փոխվել է հայ գյուղը. նախկին հյուսիսը փոխարինվել են կոկ, կղմինդրածածկ տների, ծուռ ու նեղ ճանապարհները՝ կանոնավոր, ուղիղ, ծառազարդ փողոցների: Մեր գյուղերը ներկայումս ունեն հանգստյան փեղեցիկ պուրակներ, բարեզարդ գյուղական հրապարակներ. միայն վերջին երեք տարվա ընթացքում բարեկարգվել են 1700 գյուղական փողոցներ ու հրապարակներ, կառուցվել 215 նոր պուրակ: Նախկինում տգիտության մեջ խարխափող ու հետամնաց գյուղերը դարձել են կուլտու-

րալի օջախներ. տարրական ու միջնակարգ դպրոց, մանկապարտեզ, մանկամուտք, ալիումբ, գրադարան, թատրոն, կինոսրահ, օդափոխանություն, հիվանդանոց, ծննդատուն, անասնաբուժարան, ագրոսպասարկման կետեր, լաբորատորիաներ ներկայիս մեր գյուղի անբաժանելի սեփականությունն են կազմում: Հայաստանի գյուղական վայրերում ներկայումս գործում են 629 գյուղական ակումբ՝ 1938 թվի 484-ի դիմաց և 201 գրադարան: Ապա գյուղական ինտելիգենցիան. այսօրվա մեր գյուղում կարելի է հանդիպել մի քանի տասնյակ ուսուցիչների, ագրոնոմների, բժիշկների, դերասանների և այլն: Վերցնենք թեկուզ անմահ Մուրացանի նկարագրած Չիբուխու գյուղը, որն այժմ Մոլավգյուղ է կոչվում. բայց փոխվել է ոչ միայն նրա անունը, այլ և նրա ողջ ներքին էությունը. գյուղի տների 60 տոկոսը նոր է կառուցված, գյուղի ունի միջնակարգ դպրոց՝ 450 սովորողով ու 16 ուսուցչով, տնի երկու մանկապարտեզ, մանկամուտք, բուժկայան, անասնաբուժական կայան, գրադարան, որի 215 ընթերցողները մի տարում ընթերցել են 2000 գիրք, ակումբ, որն ունի 400 տեղանոց հանդիսասրահ, ստանում է բազմաթիվ թերթեր ու ամսագրեր և ունի իր առանձին գրադարանը. ակումբին կից գործում են երգի, պարի, թատերական, կերպարվեստի և այլ շատ խմբակներ: Կուլտուրան հսկայաթափ արագությամբ ներխուժել է մեր գյուղերը: Եթե Մուրացանը մի օր Մոլավգյուղի շենքերը ներս մտներ, նրա ապշեցուցիչ կերպարանափոխությունից շվարած կմնար, չէր հավատա իր աչքերին ու կկասկածեր, որ դա նախկին Չիբուխուն է:

Իսկ փոշերները լեռնալանջերին կոթնած և հովիտներում ու դաշտերում փռված մեր գյուղերը ողողվում են էլեկտրաուլույսերով, շրջապատող բնության հետ կազմելով մի ներդաշնակ, հեքիաթային սքանչելի գեղեցկություն. լեռնակատարներից դիտողը գերվում, գլուխը գցում է այդ վեհասքանչ տեսարաններից:

Աճել է մեր գյուղը և՛ կուլտուրապես, և՛ տնտեսապես. միլիոնատեր կոլեկտիվների թիվը անցել է հիսունից:

Վերելքի նոր աստիճանի վրա են բարձրացել նաև գիտությունը, արվեստը, գրականությունը: Հայրենական պատերազմի տարիներին հիմնադրվեց Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների Ակադեմիան, որը հանդիսանալով

մեր ռեսպուբլիկայի գիտական մտքի կենտրոնը, այսօր միավորում է 30 գիտա-հետազոտական օջախներ, այս կարճ ժամանակահատվածում Ակադեմիայի շուրջ համախմբված գիտնականները կատարել են մի շարք բարձրարժեք աշխատանքներ: Աճել է և բարձրագույն ուսհիմնարկների թիվը. ներկայումս ռեսպուբլիկայի ունի 13 բարձրագույն ուսհիմնարկ 1938 թվի 8-ի փոխարեն, նաև 51 տեխնիկում: Ութ տարվա ընթացքում Հայաստանի բարձրագույն ուսհիմնարկներն ու տեխնիկումները պատրաստել են 18730 բժիշկ, ինժեներ, մանկավարժ, գյուղատնտես, տնտեսագետ, արվեստի աշխատող և այլ մասնագետներ: 1938 թվի համեմատությամբ կրկնապատկվել է միջնակարգ դպրոցների թիվը և քառապատկվել մանկավարժների թիվը. ներկայումս զանազան մասնագիտությամբ 12215 մանկավարժ է աշխատում ռեսպուբլիկայի քաղաքային և գյուղական դպրոցներում, ուր սովորում են 276 հազար աշակերտ, որ կազմում է ռեսպուբլիկայի ազգաբնակչության մոտավորապես մեկ հինգերորդ մասը: Ռեսպուբլիկայի ստացիոնար բուժհիմնարկներում ներկայումս աշխատում են 1432 բժիշկ, Գրադարանների թիվը 1938 թվի 130-ից հասել է 1050-ի, 2 միլիոն 730 հազար գրքի ֆոնդով: Թատրոնների թիվը հասել է 29-ի, 1938 թվի 20-ի փոխարեն:

Ութ տարվա ընթացքում փոշոր նվաճումներ են ունեցել նաև մեր գրքի, վրձինի, երաժշտական հնչյունների վարպետները. ներառել են ու բարձրարժեք ստեղծագործություններով, մոնումենտալ երկերով հարուստացրել են հայ գրականությունը, երաժշտությունը, կերպարվեստը և այլն:

Փետրվարի 9-ը հայ ժողովրդի համար է'լ ավելի նշանակալից դարձավ նաև այն հանգամանքի շնորհիվ, որ ռեսպուբլիկայի Գերագույն Սովետի ընտրություններին առաջին անգամ մասնակցեցին նաև արտասահմանից, օտար ու հեռավոր ափերից հարազատ հայրենիք վերադարձած տասնյակ հազարավոր հայրենաբաղձ հայեր, սովետական նոր քաղաքացիներ, որոնք իրավազուրկ ապաքաղաքացու վիճակում երկար տարիներ դեպքերի են պանդխտություն մեջ, ճաշակել գաղթականության դաժնությունները ու հայրենատուշոր սրտերով երազել այս օրը:

Մեր հայրենադարձ եղբայրները հայրենիք ժամանելու առաջին օրվանից իսկ հնարավոր

լուծյուն ստացան օգտվելու Ստալինյան Մեծ Կոնստիտուցիայով սահմանված բոլոր բարիքներից՝ աշխատանքի, կրթության, հանգստի, իշխանության Գերագույն օրհանում ընտրվելու և այն ընտրելու ու այլ բազմապիսի իրավունքների: Հայրենադարձ բոլոր հայերն աշխատանքի են տեղավորվել ռեսպուբլիկայի քաղաքներում ու գյուղերում. միայն Միկոյանի անվան սովխոզում աշխատանքի են տեղավորվել 529 մարդ, որոնց համար ստեղծվել են նյութական ու կուլտուրական բարեկեցիկ պայմաններ: Մեծ աշխատանք է կատարված ներգաղթած հայերի կրթության գործը կազմակերպելու համար: Ներգաղթած հայերի 6800 երեխա սովորում են ռեսպուբլիկայի տարրական ու միջնակարգ դպրոցներում, 520 հոգի գիշերային դպրոցներում, 200-ը բարձրագույն ուսհիմնարկներում, 650 պատանի ֆաբրիկաներում և արհեստագործական ուսումնարաններում, իսկ անգրագիտության վերացման կայաններում 6500 ներգաղթածներ վերացնում են փրենց անգրագիտությունը. փոքրահասակ երեխաները տեղավորված են մանկապարտեզներում ու մանկամստոցներում: Հայրենադարձներից շատերը, ինչպես օրինակ, բանաստեղծ Հ. Ղուկասյանը, ստախանովյան 0. Խաչոյանը, Վ. Բոյաջյանը, Վ. Ուղոնյանը և ուրիշ շատերը առաջադրվել են տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամներ ու աշխատել են օրինակելի կերպով: Իսկ հայրենադարձներ՝ բժիշկ Գևորգ Մանուշակյանը, Արտաշատի շրջանի կուլտուրիկ Մաթևոս Խաչատրյանը և Լենինականի Մսի կոմբինատի բանվոր Մարտիրոս Կարաբաճակյանը առաջադրվել են Հայկական Գերագույն Սովետի դեպուտատության թեկնածու:

Հայրենիքի կարոտը սրտում պանդխտության մեջ տառապող Մարտիրոս Կարաբաճակյանը, այս 48-ամյա մարդը, իր երջանկությունը գտավ միայն հարազատ երկրում. ծնվել է նա Թյուրքիայի Արաբկիր քաղաքում, դազգահագործի ընտանիքում: 15-ամյա հասակից, հոր մահվանից հետո, ընտանիքի ամբողջ հոգսը բարդվում է նրա տանիքի մեջ նա ստիպված թողնելով ուսումը դառնում է կոշկակարի աշակերտ, իսկ հետագայում էլ բանվոր: 1923 թվին հայրյուրավոր ուրիշ ընտանիքների հետ միասին նա գաղթում է Սիրիա, որտեղ շարունակում է իր շարքաշ կյանքը. նա վաղուց երազում էր հայրենադարձության մասին և երբ սկսվեցին արձանագրությունները, առաջին արձանագրվողներից մեկը եղավ: Այժմ իրական

նացել է նրա վաղեմի իղձը, հայրենիք դառնալու օրից նա աշխատում է Լենինականի Միկոյանի անվան Մսի կոմբինատում, վաղելիով ամբողջ կոմբինատի աշխատողների սերն ու համակրանքը:

Մաթևոս Խաչատրյանը Իրանի Հոսեփնաբադ գյուղից է. տասնչորս տարեկանում, կորցնելով ծնողներին, որբացավ նա և բատրակություն մտավ կալվածատեր Վեֆիլ խանի մոտ: Զոհմանալով խանի մոտ կատարած ստրկական աշխատանքին, տարիներ հետո թողել ու հեռացել է, ետքից տեղերում բախտ որոնելու համար. շատ տեղեր է թափառել նա, բայց բատրակի անազատ կյանքը նրան երջանկություն չի բերել և ոչ մի տեղում, տարիներ հետո երբ նա նորից վերադարձել է հայրենի գյուղը, գազազած կալվածատերեր ոչ միայն նրան չի ընդունել, այլ և խլելով նրան ժառանգություն մնացած այգին, զբրկել է ապրուստի վերջին հնարավորություններից: Այժմ նա Վորոշիլովի անվան կոլխոզի անդամ է. նրան տրամադրել են բնակարան, տնամերձ հողամաս: Պատվությունից ստացած 25 հազար ռուբլի վարկով նա շուտով իր համար նոր տուն կկառուցի: Խաչատրյանը ցերեկներն աշխատում է այգինեւրում՝ օրական երկուսից երեք նորմա կատարելով, իսկ երեկոները դպրոց է հաճախում, փր անգրագիտությունը վերացնելու համար. իր գալու օրից սկսած, չորս ու կես ամիս հայրենի հարազատ հողի վրա աշխատելով, նա իր աշխօրերի դիմաց ստացել է 20 փութ հացահատիկ, 50 կիլոգրամ շիր, 130 լիտր գինի, 3100 ռուբլի փող, շատ յուղ, պանիր, բանջարեղեն և այլն. այդքան մեթերքներ չէր ունեցել նրա ընտանիքը մինչև այսօր: Խաչատրյանն արդեն 60 տարեկան է, բայց նրա կյանքը դեռ նոր է սկսվում:

Գևորգ Մանուշակյանը հայրենիք է վերադարձել առաջին կարաւանով և որպես բժիշկ աշխատանքի է տեղավորվել ժամանման առաջին իսկ օրից: Նա իր ուժերը նախել է մեր երկրի ծաղկման ու բարգավաճման, ժողովրդական առողջապահության գործի բարելավման:

Բժիշկ Գևորգ Մանուշակյանը թրքական հալածանքներից ու հետապնդումներից խուսափելով ստիպված է եղել թափառել օտար երկրներում. նա ապրել է Մերձավոր Արևելքի ու Արևմտյան Ասիայի շատ քաղաքներում, եղել է Եգիպտոսում, Սիրիայում, Պաղեստինում, Ֆրանսիայում և այլուր. նա շատ երկրներ է տեսել, շատ ժողովրդների հետ շփվել, բայց իրեն երջանիկ է զգացիլ

միայն սովետական հողի վրա ոտք կոխելուց:

«Եթե մի տարի առաջ ինձ ասեին, թե Հայաստանում կառաջագրված ժողովրդական կառավարության դեպուտատության թեկնածու, դա անիրագործելի, հեթաթային երազ կթվար ինձ,— ասում է բժիշկ Մանուշակյանը,— բայց մինչ դեռ արտասահմանում մեր երազներն ամեն օր խորտակվում էին, բախվելով իրականությունը, սովետական աշխարհը, դարձավ այն սովետաց երկիրը, որտեղ իրականություն են դառնում մարդու լավագույն և անհրաժեշտ: Պատասխանատվության զգացմունքն է համակում մեզ: Մենք մեր ապագան կերտողներն ենք և պետք է այնպես աշխատենք, որ յուրաքանչյուր օր, յուրաքանչյուր ժամ հանդիսանա ծառայություն մեր սքանչելի սովետական հայրենիքին»:

Երեկվա իրավազուրկ ու հայրենազուրկ մեր հայրենադարձներն այսօր անհուն երախտագիտությամբ են համակված. ահա ինչ է գրում «Արծաթագործ» արտելի հայրենադարձ բանվոր Վարազդատ Բոյաչյանը. «Ընդամենը մի քանի ամիս է, որ կգտնվի մայր հայրենիքիս հողի վրա և որպես լիերավ սովետական քաղաքացի կվայելեմ Ստալինյան Կոնստիտուցիայով տրված աշխատանքի, հանգստի, կրթության և մյուս բոլոր իրավունքները: Սովետական հայրենիքում ապահով կյանք ստեղծվեց ընտանիքիս համար: Վերադառնալով Բուլղարիայից ես անմիջապես աշխատանք ստացա»:

Երևանի Կիրովյան №41 ընտրական օկրուգի հանձնաժողովի անդամ հայրենադարձ պրոֆեսոր դոկտոր Տեր-Վարապետյանն ասում է. «Մեզ համակում է խորին պատասխանատվության զգացմունքը: Մեզ մեծ զստահություն ցույց տրվեց. դեռ կես տարի էլ չի անցել, որ մենք ոտք ենք դրել հայրենի հողի վրա և ահա եղբայրական հիմունքներով մասնակցում ենք Հայաստանի Գերագույն Սովետի ընտրություններին... մենք կնվիրաբերենք մեր ամբողջ ավյունը, մեր բոլոր ուժերը սովետական մեծ հայրենիքի արժանավոր զավակները լինելու համար»:

Երևանի քաղսովետի մեխանիկական գործարանում աշխատող Բեյրութից ժամանած վարպետ Մովսես Ղևնյանն ասում է. «Մենք կարող ենք վեր բարձրացնել մեր երկխաներին ու ցույց տալ նրանց վաղվա օրը»:

Թալինի շրջանի Զիթհանքով գյուղից հայրենադարձ կոլտնտեսիկ Գաբրիել Շիրվանյանը գրում է. «Երբեք համագյուղացիներս ինձ «աղքատ Գաբրիել» էին անվանում, չնա-

յած իրենք հարուստ չէին ինձնից: Ես ոչ մի սեփականություն չունեի, բացի անվերջ հաց պոռացող յոթը երեխաներից, որոնց կերակրելու համար աշխատում էի գիշեր ցերեկ: Միծաղելի է, երբ ինձ հարցնում են, թե ի՞նչ իրավունքներով էի օգտվում: Արդեն չորս ամիս է, ինչ ապրում եմ ծաղկող Հայաստանի հարազատ հողի վրա. բոլոր երեխաներս ծրի սովորում են միջնակարգ դպրոցում, մայրենի լեզվով. ես ու կինս աշխատում ենք կոլխոզում և արդեն տնենք 280 աշխար: Ողջ սովետական ժողովրդի հետ մենք էլ սպասում ենք մեծ տոնին, Գերագույն Սովետի ընտրության օրվան:

Միկոյանի շրջանի ընտրողների մեջ ամենահասակավորը հանդիսանում է Իրանից վերցրած հայրենիք եկած Գասպար Բաբայանը: Նա ծնվել է 1822 թվին ներկայիս Թյուրքահայաստանում. նրա հիշողության մեջ դեռ թարմ են անցած դարի առանձին իրադարձությունները: «100 տարի ես երազել եմ իմ ժողովրդին տեսնել ազատ ու իրավահավասար,— ասում է նա,— իրականացել են իմ երազները: Մեր հայր տե բարեկամ ընկեր Ստալինն ընդմիջտ ազատագրեց իմ սերունդը՝ 62 որդիներիս, թոռներիս ու սըրանց զավակներին ու թոռներին: Նրանք Սովետական մեծ Միության ազատ քաղաքացիներն են այսօր: Իմ կյանքի 125 տարվա ընթացքում ես այժմ միայն ճանաչեցի փական, երջանիկ կյանքը: Սովետական Հայաստանում, հարազատ հողի վրա ես իմ ձայնն ուրախությամբ կտամ մեր դեպուտատության թեկնածվին»:

Փետրվարի 9-ն է. լույսը դեռ չի բացվել. սովորաբար այս ժամերին ամենուրեք անդորրություն ու խաղաղություն է տիրում. սակայն այսօր խախտվել է այդ բնականոն կարգը: Հայաստանի քաղաքներում ու գյուղերում անսովոր ու հաճելի տոն է տիրում. քաղաքների ու գյուղերի փողոցները լեփ լեցուն են վենետիկյան մարդկանցով. ցածում է ողջ Հայաստանը. սքանչելի փրփրաթղթերի կենսաթրթիւ հնչյուններով պարուրվել են քաղաքներն ու գյուղերը. տոնական շքեղ տեսք է ընդունել ռեսպուբլիկան, դրոշագարդված են նրա քաղաքներն ու գյուղերը: Դեռ լույսը չբացված, մարդիկ խումբ խումբ, հաստատ քայլերով, շտապում են դեպի Իրենց ծանոթ շենքերը, դեպի լույսերով ողողված ընտրական տեղամասերը: Երջանիկ ընտրողներից յուրաքանչյուրը շտապում է տեղամաս, որպեսզի ինքն առաջինը մոտե-

նա քվեատուփին: Ընտրական տեղամասերում հավաքվածները երգում, պարում, զըվարձանում են մինչև կգա քվեարկության ժամը:

Ժամը 6-ն է. ընտրական տեղամասերում քվեատուփերին են մոտենում երջանիկ ընտրողները. այդ նվիրական պահին Հայաստանի բոլոր քաղաքներում ու գյուղերում քվեատուփերի մեջ են իջնում առաջին ընտրական բյուլետենները:

Քվեարկությունն սկսված է... քվեարկում է ողջ Հայաստանը... շարան շարան քվեատուփերին են մոտենում բանվորները, կոլխոզիկները, ծառայողները, զինվորականները, տնտեսագիտները, մեր նրկրի անվանի մարդիկ, արդյունաբերության, գյուղատնտեսության առաջավորները, գիտության, արվեստի անվանի ներկայացուցիչները, Հայրենական պատերազմի քաջարի վետերանները, հայրենադարձ սովետական նոր քաղաքացիները: Բոլորի դեմքերը շողում է երջանկով: Քվեատուփերին մոտենում են նորանոր ընտրողներ, բազմապիսի պրոֆեսիայի տեր անձինք, հետպատերազմյան հնգամյակի նորակառույցների ստալանովակաձևեր, երիտասարդներ ու ծերեր, որոնց մեջ և 100-ից բարձր տարիք ունեցողներ:

Անվերջ շարքերով քվեատուփերին են մոտենում արևավառ Հայաստանի բերկրալի ներկան ու կենսաշող ապագան կերտողները:

Հուզիչ է մեր հայրենադարձ եղբայրների մասնակցությունը քվեարկության. Երևանում ահա քվեատուփին է մոտենում Նատանյանների ընտանիքը՝ ծնողները երեք որդիների հետ միասին. ընտրական բյուլետենն ստանալով հայրն ասում է. «Անյափ երջանիկ եմ գգում ինձ, անշափ երջանիկ, որ արժանացել եմ հարազատ հայրենիքում այսպիսի իրավունքի». ապա նա համբուրում է բյուլետենը, բարձրացնում գլխից վերև ու նոր ձգում քվեատուփ. ընտանիքի անդամները հետևում են նրա օրինակին: Լենինականում քվեատուփին է մոտենում սովետական նոր քաղաքացի՝ ջութակահար Աստիկ Ուղուրյանը. ուրախության արցունքները աչքերին նա հուզված ասում է. «Իմ կյանքի այս նվիրական, երջանիկ ու անկրկնելի պահին անհուն շնորհակալություն եմ հայտնում հայր Ստալինին, նրան, ով ինձ նման հաղաբարձոր պանդուխտ հայերին հայրենիք տե ազատություն պարգևեց»: Երևանում քվեատուփին է մոտենում 100-ամյա Ծահադա Ադամյանը, որը մի ամբողջ դար տառապել է սովթանական գեհնում և Արաբիայի օտար երկնքի տակ. դողդոջուն ձեռքերով բյուլետենը ք-

վեատուկի իջեցնելուց հետո այս զառամյալ կիներ ձեռքերը երկինք պարզած, աղոթք էր մղում։ Երևում, երկար կյանք մաղթում Առաջնորդին։

Քվեարկությունը շարունակվում է... քվեատուկներին են մոտենում ամբողջ Երևանը, Լենինականն ու Կիրովականը, Լոռին ու Զանգեզուրը, Արարատյան դաշտն ու Սևանը, ամբողջ Հայաստանը, իսկ ալեհեր Արարատն ու Արագածը, հայ ժողովրդի տխրության ու երջանկության այդ լուռ վկաները, ի տես հայ ժողովրդի այս մեծ ցնծության, համաժողովրդական տոնի, ժպտում են սրտահույզ։

Գիշերվա ժամը 12-ն է. ընտրությունները վերջացած են համարվում. ռեսպուբլիկայի ընտրական տեղամասերում հանձնաժողովները բաց են անում քվեատուկներ, հաշվում են բյուլետենները։ Բաղմաթիվ բյուլետենների վրա մակագրություններ կան, որոնցով երջանիկ ընտրողներն իրենց երախտագիտության խոսքն են ուղղում մեծ Ստալինին. ահա դրանցից մեկը. —

ՔԱՆԱԿԱԳԻՆ ԸՆԿԵՐ ՍՏԱԼԻՆ

Այսօր իմ կյանքի ամենաերջանիկ օրն է, որովհետև կնոջս ու եղբորս հետ միասին առաջին անգամ մեր կյանքում մասնակցում ենք մեր հայրենիքի իշխանության գերագույն օրգանի ընտրություններին։

Մի քանի ամիս սրանից առաջ, մենք անբաղձալի թափառականներ էինք, օտարության մեջ բացահայտ ատելալիք առաջահայտնող հայտությանց նշավակ ու մարդկային իրավունքից զուրկ։ Իսկ այժմ վերադառնալով մեր հայրենիք՝ Սովետական Հայաստան, դարձել ենք լիիրավ քաղաքացիներ։ Իմ սիր-

տը լցված է երախտագիտական ու հպարտության անբացատրելի զգացմունքներով դեպի Ձեզ, որպես բաղմաշարար հայ ժողովրդի ու Հայաստանի ազատարարի։

Իմ ձայնը տալով Ձեզ՝ ձայն տված կլինեմ հանուն 50 հազար ներգաղթող ու մեկ միլիոնից ավելի արտասահմանյան հայերի ազգային-քաղաքական բաղձանքների օգտին, Հայաստանի բարգավաճման և սովետական ժողովուրդների եղբայրությունը, հզորությունն ու երջանկությունը կերտող մեծ Առաջնորդին, Ձեզ և Ձեր հաջորդությունների օգտին, հարազատ ընկեր Ստալին։

Մ. Ս. ՏԻԳՐԱՆՅԱՆ

9/2 47 Բ., Երևան

Բյուլետենները հաշված են. ձայնի իրավունք տնեցող 713.240 մարդու ընդհանուր թվից Հայկական ՍՍՌ Գերագույն Սովետի դեպուտատների ընտրություններին մասնակցել են 713.164 մարդ, որը կազմում է ցուցակագրված ընտրողների ընդհանուր թվի 99,99 տոկոսը։ Կոմունիստների և անպարտականների ստալինյան բուկի թեկնածուների օգտին քվեարկել է 711.747 մարդ, որը կազմում է քվեարկության մասնակցողների ընդհանուր թվի 99,81 տոկոսը։ Երևան քաղաքում 147.682 մարդուց Հայկական ՍՍՌ Գերագույն Սովետի դեպուտատների ընտրություններին մասնակցել է 147.652 մարդ. կամ ցուցակագրված ընտրողների ընդհանուր թվի 99,98 տոկոսը։ Ընտրվել են 269 դեպուտատ, որոնցից 203 կոմունիստ և 66 անպարտական. դեպուտատների մեջ կա 75 կին։

Վ.

Վ. ՄԻՐԱՔՅԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՎԱՆԻՑ

Սիրելի Նիկոլ !

Այսօր մասնակցեցինք ընտրություններին։ Փետրվարի 9-ը Հայկական Սովետական Սոցիալիստական Ռեսպուբլիկայի Գերագույն Սովետի ընտրությունների օրն է։ Այսօր Հայաստանի տքնաջան ժողովուրդը նորանոր հաղթանակներով է դիմավորում Երկրի իշխանության Գերագույն օրգանի ընտրություններին օրվան։

Ընտրությունների բարոյա-քաղաքական նշանակությունը շատ մեծ է, մասնավորապես մեզ, ներգաղթյալներին համար. հազիվ մի

քանի ամիս կլինի, ինչ ապրում ենք սովետական ազատ հողի վրա, բայց արդեն լիիրավ քաղաքացիներ ենք, ու որպես այդպիսին օգտվում ենք Ստալինյան Կոնստիտուցիայի բոլոր բարիքներից։

Չառամած, 60 երկար ու ձիգ տարիների բեռան տակ կթած, մայրս առաջին անգամն իր կյանքում պիտի մասնակցեր ընտրություններին։

Ինչպես դիտես, կինը մեզ մոտ, Պարսկաստանում զուրկ է ընտրելու և ընտրվելու իրավունքներից, իսկ այստեղ, Սովետական Միության մեջ այլ է բոլորովին դրությունը։

Մայրս դողդոջուն քայլերով դիմում էր դեպի քվեատուփը՝ իր քվեն տալու կոմունիստների և անպարտիականների բլոկի օգտին:

Ես այդ ժամին ուշադիր հետևում էի նրան. մորս անդորր դեմքի վրա խաղում էր երանալիության քաղցր ժպիտը. ճիշտ է, նա դեռ ամբողջությամբ չէր ըմբռնում իր արարքի վեհությունը, բայց բնազդով կռահում էր, թե ինքն ինչ որ մի նվիրական դործ է կատարում:

Ավելորդ եմ համարում իմ մասին խոսելը, որովհետև այդ ինքնըստինքյան պարզ է: Ես անհուն խանդավառությամբ էի կատարում իմ քաղաքացիական սրբազան պարտականությունը, և ինչո՞ւ չկատարեի, չէ՞ որ ես դեռ էի այն, ինչ որ տարիներին երազն է եղել, իմ հարազատ հայրենիքը, իմ սիրած պետականությունն ու ազատ և շողջողուն հեռանկարներով հարուստ կյանքը:

Հոկտեմբերյան ռևոլյուցիայի բոցերից ծնված այդ պետականության շնորհիվ էր, որ ես հայրենիք վերագտնալու հնարավորություն ստացա: Այսօր ես ամեն քայլափոփի ականատես եմ լինում այդ պետականության գոյությամբ պայմանավորված ստեղծագործ աշխատանքի պտուղներին. ստեղծագործ աշխատանքի, որ ընդգրկում է հայ ժողովրդի կյանքի բոլոր բնագավառները:

Դարեր շարունակ հայ ժողովուրդը, ղուրկ լինելով պետականությունից, ստիպված է եղել կրելու օտար բռնակալների անարգ լուծր, քաղ այսօր, շնորհիվ սոցիալիստական ռևոլյուցիայի նա ձեռք է բերել պետականություն ու ինքնիշխան դարձել:

Հայաստանի Սովետական սոցիալիստական պետականության ստեղծման պատմությունը կազմված է փառապանծ էջերից. այդ փառահեղ պատմության ամեն մի էջը գրվել է համառ պայքարի ուսեծագործ աշխատանքի ու արյան դեմով: Հայ ժողովուրդը անմահ լենինի, մեծ Ստալինի ղեկավարությամբ և ռուս մեծահոգի ժողովրդի աջակցությամբ միայն կարողացավ վերականգնել իր մաղուց փ վեր կորցրած պետականությունը:

Հայ ժողովրդի ստեղծագործ, տքնաջան աշխատանքի շնորհիվ միանգամայն փոխվել է երկրի դեմքը. նախկին հետամնաց երկիրը, նրա դավախների անդուլ աշխատանքի շնորհիվ, վերածվել է զարգացած արդյունաբերության ու գյուղատնտեսության երկրի: Հայաստանի ժողովրդական տնտեսության հարաճուն վերելքը ամեն տարի նոր ու փառահեղ հաղթանակներ է արձանագրում:

Հայ աշխատավոր ժողովրդի շահերն իր մեջ բյուրեղանման մարմնավորող այս պետականության ամրապնդումը ամեն մի ազնիվ հայի ամենանվիրական ու սրբազան պարտականությունը պիտի լինի, ուր էլ նա գտնվելիս լինի:

Հոկտեմբերյան ռևոլյուցիայի շնորհիվ փրականացել, միս ու արյուն են դարձել մեր, հայ ժողովրդի դարավոր փրազները: Ծշմարտությունը շտենսերու համար կույր պետք է լինել, կամ քաղաքական ատելությունից կուրացած, որ բնական կուրությունից ավելի վատթար է:

Անգին ընկեր, երկրի քաղաքական ու տնտեսական վերելքը դիսավորող Հայաստանի Սովետական իշխանությունն անքակտելի, սերտ կապերով կապված է ժողովրդի հետ ու իր մեջ մարմնավորում է նրա խելճը, կամքն ու ձգտումները:

Աշխատավորության շահերի պաշտպան պետական ապարատը բոլորովին պարզ կառուցվածք ունի, դա ժողովրդապետության նոր տիպ է: Ապրել այսպիսի իշխանության հովանու տակ, նրա նոր ու ազատ քաղաքացին համարվել, մեծ ուրախություն ու պատիվ է ինձ համար ու ես պարտավորություն կզգամ բարեխղճությամբ ու անթերի կատարել սովետական քաղաքացու իմ պարտականությունները հանդեպ նրա:

Պայծառ ու հրաշալի օր է: Քաղաքը տոնակա, տեսք է ընդունել: Երաժշտությունը հորդում է քաղաքի փողոցներով ու հրապարակներով. շենքերը դրոշագարդված են. անսովոր փուռքեռ է տիրում. ամենուրեք հնչում է կենսուրախ մարդկանց աշխույժով լի առողջ ծիծաղը: Սովետական քաղաքացիները վաղ առավոտից սկսած խումբ խումբ կամ մենակ ընտրական տեղամասերն են շտապում իրենց քվեն տալու, իրենց քաղաքացիական պարտքը կատարելու վճռականությամբ լցված:

Դարձյալ հիշում եմ քեզ, իմ ազնիվ ընկեր, ըս պատկերը չի հեռանում իմ աչքերի առջևից: Աշակերտներիդ, բարեկամներիդ ու ըս բախտն այստեղ է, այս փրանավետ հանգրվանում, ուր ամեն ինչ կա — և՛ ռուսում ու գիտություն, և՛ սեր ու երջանկություն, և՛ ազատություն ու կենսաշող ապագա:

Այստեղ, այս գեղածիծաղ երկրում կույր չի նպատակ ունի. նա անվտանգ հունով չի ընթանում, չի քարացել տո ճահճացել, նա նոր է, հարափոփոխ ու կենսահորդ: Միութենական միութե ռեսպուբլիկաների հետ միասին այս երկիրը մասն է կազմում մի

ընդարձակ, անծայրածիր ու բնական անսպառ հարստությունների տեր նոր աշխարհի, ուր սոցիալիստական աշխատանքն է իշխում, կյանքի ու վայելքի անսահման հնարավորություններ ապրով բոլորին, բոլորին:

9 փետրվարի 1947 թ.

բ. Երևան

Հենինյան այս նոր աշխարհը պատրաստ է իր դիրքն առնելու և քե՛զ. արի՛, էլ մի՛ հապաղիր:

Ընկերական ջերմ ու անկեղծ բարենկրով
 քո՛ Արամ Միրաֆյան

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՌ ԳԵՐԱԳՈՒՅՆ ՍՈՎԵՏԻ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՕՐԸ

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետ Ս. Տ. Գեորգ Զ Բվետուփի մոտ